

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ РОСЛИН

**Методика
визначення відповідності сортів калини звичайної
(*Viburnum opulus* L.)
критеріям відмінності, однорідності та стабільності**

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ РОСЛИН

**Методика
визначення відповідності сортів калини звичайної
(*Viburnum opulus* L.)
критеріям відмінності, однорідності та стабільності**

Київ
2025

УДК 634.745:631.526(083)
<https://doi.org/10.21498/978-617-8743-06-2>

Затверджено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16 грудня 2016 року № 547 (зі змінами та доповненнями внесеним наказами: Мінекономіки від 27 жовтня 2020 року № 2162-20, Мінекономіки від 06 січня 2021 року № 23-21, Мінагрополітики від 11 травня 2022 року № 287, Мінагрополітики від 04 жовтня 2023 року № 1754).

Методику схвалено та рекомендовано до опублікування
в електронному форматі Вченою радою
Українського інституту експертизи сортів рослин
(*протокол № 12 від 30.10.2025*)

Методика визначення відповідності сортів калини звичайної (*Viburnum opulus L.*) критеріям відмінності, однорідності та стабільності/ Зміни і доповнення внесено: Костенко Н. П., Васьківська С. В., Укр. ін-т експертизи сортів рослин. Електрон. вид. Київ: YIECP, 2025. 10 с.

ISBN 978-617-8743-06-2 (PDF)

У виданні висвітлено умови проведення кваліфікаційної (науково-технічної) експертизи сортів калини звичайної (*Viburnum opulus L.*) на відмінність, однорідність та стабільність.

Методикою визначено предмет досліджень (ботанічний таксон), необхідну кількість посадкового матеріалу, місце, методи та тривалість проведення досліджень. Встановлено кількість рослин для здійснення обліків, вимірювань та спостережень. З метою здійснення опису досліджуваного сорту, наведено таблицю ознак, яка містить сукупність морфологічних ознак, що мають градацію, ступінь проявлення та коди прояву і сорти-еталони. До ознак викладені пояснення, світлини та малюнки.

Методика призначена для встановлення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності в Україні. Рекомендована для спеціалістів, що проводять експертизу калини на відмінність, однорідність та стабільність, а також для селекціонерів, науковців, аспірантів і студентів, які займаються сортовивченням та морфологією.

УДК 634.745:631.526(083)
<https://doi.org/10.21498/978-617-8743-06-2>

ISBN 978-617-8743-06-2 (PDF) © Український інститут експертизи сортів рослин, 2025

Методика **визначення відповідності сортів калини звичайної** **(*Viburnum opulus* L.) критеріям відмінності, однорідності** **та стабільності**

1. Методика визначає особливості проведення відповідності всіх сортів калини звичайної (*Viburnum opulus* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності (далі – Методика).

2. Методика застосовується в Українському інституті експертизи сортів рослин (далі – Інститут).

3. Терміни вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про охорону прав на сорти рослин».

4. Інститут забезпечує проведення кваліфікаційної експертизи відповідності сортів калини звичайної (*Viburnum opulus* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності (далі – Експертиза).

5. Для дослідження використовують садивний матеріал. Компетентний орган визначає кількість, якість, дату й місце постачання садивного матеріалу для дослідження.

Мінімальна кількість садивного матеріалу на один пункт дослідження Інституту становить чотири дворічних саджанці.

Для проведення Експертизи використовується садивний матеріал, здоровий на вигляд, не уражений хворобами, не пошкоджений шкідниками та який відповідає вимогам, встановленим Компетентним органом.

Садивний матеріал для дослідження не обробляється.

6. Дослідження тривають один незалежний вегетаційний цикл, за необхідності Експертизу продовжують на другий рік.

Експертизу проводять у двох пунктах досліджень Інституту (основному та додатковому).

Експертиза на додатковому пункті дослідження здійснюється за клопотанням заявника для врахування результатів досліджень на випадок форс-мажорних обставин на основному пункті дослідження.

Дослідження виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, та достатнє виявлення характерних ознак сорту.

Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано в другій колонці Таблиці ознак сортів калини звичайної (*Viburnum opulus* L.) (далі – Таблиця ознак) та примітці до неї (додаток до цієї Методики).

Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 4 рослини. Рекомендована схема розміщення саджанців 5,0 × 4,0 м.

Під час Експертизи можуть бути проведені додаткові дослідження для перевірки відповідних морфологічних ознак.

Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки зазначається в першій колонці Таблиці ознак (додаток до цієї Методики).

7. Ознаки, що використовують для оцінки відмінності, однорідності та стабільності та ступені їх виявлення наведені в другій, третій колонках Таблиці ознак (додаток до цієї Методики). Кожному ступеню виявлення ознаки присвоєно коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

8. Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Оцінку на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо такий досліджуваний сорт може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити досліджуваний сорт від загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому дослідженні.

9. Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису. Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці із чотирьох рослин нетипові не допускаються.

10. Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, вкінці кожного такого циклу. Коли сорт однорідний, він вважається стабільним.

11. Досліджувані сорти групують із подібними загальновідомими сортами на групи для полегшення оцінки відмінності. Для групування використовують ознаки, які не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або у комбінаціях з іншими. Для групування сортів рекомендовано наступні ознаки:

Листок: форма краю (ознака 9 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики));

Зав'язь: опушення (ознака 15 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики));

Ягода: основне забарвлення (ознака 19 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики)).

Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із досліджуваними сортами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

Додаток

до Методики визначення відповідності сортів калини звичайної (*Viburnum opulus* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності

Таблиця ознак сортів калини звичайної (*Viburnum opulus* L.)

№ з/п	Ознака	Ступінь виявлення ознаки	Код прояву ознаки	Сорт-еталон
1. QN	Кущ: за висотою MG 13 (a)	низький	3	
		середній	5	Коралова
		високий	7	
2. QN	Кущ: за шириною MG 13 (a)	вузький	3	
		середній	5	Коралова
		широкий	7	
3. QN	Кущ: відношення висота / ширина MG 13 (a)	мале	3	
		середнє	5	Коралова
		велике	7	
4. QN	Кущ: кількість скелетних гілок MG (a)	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	Коралова
5. QN	Пагін: за товщиною (однорічний) MS 13 (a)	тонкий	3	
		середній	5	Коралова
		товстий	7	
6. PQ	Пагін: забарвлення кори VG 13 (a)	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		фіолетове	4	
		сіро-буре	5	Коралова
7. (* QN	Листок: розмір MS 8 (b)	малий	3	Коралова
		середній	5	
		великий	7	
8. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG 8 (b)	слабка	3	Коралова
		помірна	5	
		сильна	7	
9. (* (+) PQ	Листок: форма краю листової пластинки VS 8 (b)	пилчаста	1	Коралова
		городчаста	2	
10. PQ	Листок: форма основи листової пластинки VS, 8 (b)	пряма	1	Коралова
		округла	2	
		серцеподібна	3	
11. QN	Листок: кількість лопатей MS 8 (b)	три	3	
		п'ять	5	Коралова
12. QL	Листок: прилистки VG, 8 (b)	відсутні	1	
		наявні	9	

№ з/п	Ознака	Ступінь виявлення ознаки	Код прояву ознаки	Сорт-еталон
13. QN	Черешок листка: за довжиною MS 8 (b)	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
14. QN	Квітка: розмір MS 4 (c)	малий	3	Коралова
		середній	5	
		великий	7	
15. (* QL	Зав'язь: опушення VG 4 (c)	відсутнє	1	Коралова
		наявне	9	
16. PQ	Зав'язь: форма VG/VS 4 (c)	овальна	1	Коралова
		округла	2	
17. (* QN	Ягода: розмір MS 10 (d)	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	Коралова
18. (* PQ	Ягода: форма VS 10 (d)	округла	1	
		овальна	2	Коралова
		широкоюяцеподібна	3	
19. (* PQ	Ягода: основне забарвлення VG/VS 10 (d)	рожеве	1	
		світло-червоне	2	
		червоне	3	Коралова
		темно-червоне	4	
		жовте	5	
20. QN	Ягода: за твердістю VS L 10 (d)	дуже м'яка	1	
		м'яка	3	
		середня	5	Коралова
		тверда	7	
		дуже тверда	9	
21. QN	Час розвитку бруньок MG 1, 2	ранній	3	
		середній	5	Коралова
		пізній	7	
22. (* QN	Час початку цвітіння MG 3	дуже ранній	1	
		ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	Коралова
		дуже пізній	9	
23. (* QL	Тільки для сортів із жовтим забарвленням. Ягода: покривне забарвлення (рум'янець) VG/VS, 10 (d)	відсутнє	1	
		наявне	9	
24. (* QN	Тільки для сортів із жовтим забарвленням. Ягода: інтенсивність рум'янцю VG/VS 10 (d)	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	

Примітка:
Умовні позначення:

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методики визначення відповідності сортів калини звичайної критеріям відмінності, однорідності та стабільності усіма країнами-членами Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або умови навколишнього природного середовища це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак;

(a) – (d) – пояснення до Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 4 рослини.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 4 рослин або 24 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 4 рослин або 24 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 4 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 4 рослин або частин 24 рослин.

Пояснення до Таблиці ознак:

1) *Ознаки, навпроти яких у другій колонці присутня одна з наступних позначок, обстежують таким чином:*

(a) кущ/однорічний пагін: спостереження за кущем та однорічним пагоном мають проводитися взимку на кущах, які плодоносили, принаймні, один раз;

(b) листок: у період активного росту пагонів. Обстежують листки із середньої третини добре розвиненого однорічного пагона;

(c) квітка/зав'язь: на повністю розвинених квітках на початку розкривання пиляків;

(d) ягода: під час повної стиглості. Обстежують щонайменше 25 ягід.

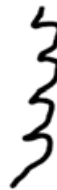
2) *Пояснення або ілюстрації до окремих ознак:*

До пункту 9 Таблиці ознак. Листок: форма краю листкової пластинки.

1

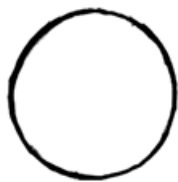
пилчаста

2

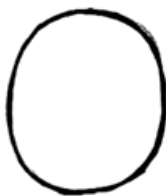
городчаста

До пункту 18 Таблиці ознак. Ягода: форма.

1

округла

2

овальна

3

широкоюйцеподібна

3) Фази росту і розвитку

Коди фаз росту й розвитку рослин калини звичайної

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Набубнявіння і розпускання вегетативних бруньок
2	Набубнявіння і розпускання генеративних бруньок
3	Початок цвітіння
4	Повне цвітіння
5	Кінець цвітіння
6	Початковий ріст пагонів
7	Зав'язування плодів
8	Інтенсивний ріст пагонів
9	Формування ягід
10	Повна стиглість
11	Затухаючий ріст пагонів
12	Листопад
13	Період зимового спокою

Список використаних літературних джерел

1. Методика проведення експертизи сортів калини звичайної (*Viburnum opulus* L.) на відмінність, однорідність і стабільність. Методика проведення експертизи сортів рослин групи плодових, ягідних, горіхоплідних та винограду на відмінність, однорідність і стабільність / за ред. С. О. Ткачик. Укл.: Костенко Н. П., Гринів С. М. та ін. 2-е вид., випр. і доп. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. С. 373–381.
2. TGP/1/3 General Introduction to the Examination of Distinctness, Uniformity and Stability and the Development of Harmonized Descriptions of new Varieties of Plants. https://www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg001_03.pdf
3. TGP/7/10 Development of Test Guidelines. https://www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tgp_7.pdf
4. TGP/13/1 Guidance for New Types and Species. https://www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tgp_13.pdf

Наукове видання

**Методика визначення відповідності сортів калини звичайної
(*Viburnum opulus* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності**

Методику схвалено та рекомендовано до опублікування
в електронному форматі Вченою радою
Українського інституту експертизи сортів рослин
(*протокол № 12 від 30.10.2025*)

Зміни і доповнення внесено: Костенко Н. П., Васьківська С. В.,
УІЕСР.

Електронне видання

Технічний редактор: *І. В. Коховська*
Комп'ютерне верстання *Н. О. Бойко*
Формат: PDF. Гарнітура *OfficinaSans*.

Видавець і виготовлювач

Український інститут експертизи сортів рослин
03041, м. Київ, вул. Горіхуватський шлях, 15
Тел.: (044) 290-40-45; e-mail: sops@i.ua
<https://www.sops.gov.ua>
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5616 від 25.09.2017

